

Disquisitionvm Magicarvm Libri Sex

Delrío, Martín Antonio

Mogvntiae, 1624

Qvæstio I. An denunciatio plurium per se sit iudicium sufficiens ad
torturam, absq[ue] alijs aut adminiculis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62472](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62472)

MARTINI DELRIO
SOCIETATIS IESV, &c.
APPENDIX II.

Seu Responsio ad Quæstionem cuiusdam Serenissimi Principis.
DE MODO PROCEDENDI CONTRA STRIGES
SEV VENEVICOS.

LECTORI S.

VM anno 1602. casu
occurrente, varia in
Principis Serenissimi
supremo cõsilio quæ-
stiones emerissent
circa Veneficij pro-
bationem & quæstio-
nes: petita fuere variarum Academia-
rum Consilia, ad me quoque scriptum
eadem de re. postquam responderam,
missa mihi apographa eorum, quæ ab
alijs rescripta fuerant. Quibus lectis
censui paulò fufius rem totam, quæ
Disquisitionum Magicarum mearum
libro 5. multum lucis adlatura, de nouo
examinandam & accuratius sententiam
meam, qua explicandam, qua confir-
mandam, Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per se sit
iudicium sufficiens ad torturam,
absq. alijs indicijs aut ad-
municulis.

Affirmatiuam tenui de complicum
denuntiatione (nam quoad denun-

tiationes viro-
rum alijs proborum, qui
participes criminis non sunt dubitari
nec solet, nec debet.) de plurium in-
quam denuntiatione complicum idem
tenui libr. 5. Disquisit. Magicar. sect. 3.
§. ad torturam. Sed quia nonnulli non
recte mentem meam assecuti fuerint
opere pretiũ fuerit eam hoc loco paulò
accuratius explicare, ne quis fallatur
eorum, quibus tanti mea, vt legere non
dedignantur. Hac de re, quæ discuti-
tur, scripseram olim d. scilicet. 3. à vers. Se-
cundum inducum est Nominatio Socij,
paulò vltimus vsq. ad vers. Quartum indi-
cium est, pro instituta breuitate satis
multa; pro desiderio & capacitate le-
ctorum, non satis forte dilucide quæ-
dam.

Non volui d. vers. ad torturam, disse-
rere de plurium complicum denuncia-
tionibus socios criminis non minan-
tium, (quia de efficacia nominationis
plurium censebam merito dubitari nõ
debere) sed duntaxat, volui decidere
quæstionem de vnus complicis nomi-

natione

natione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videbam extrema hic periculosa: nam hinc quidam immane multum illi tribuunt, quorum idcirco sententiam refutaui, *versic. Putant quidem DD.* Inde vero alij nimis multum detrahunt vnus complicitis nominantis testimonio: cum tamen fieri queat & soleat, vt vnus nominantis denunciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circumstantijs, merito sibi persuadeat reum vehementer vrgeri, & propter summam dicti verisimilitudinem, eum verè inculpari: idcirco media tutiore incesu via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi iudicia, quibus concurrentibus, ex vnus complicitis alios nominantis denunciatione Iudex tuta conscientia (qui scopus est libri illius quinti) possit nominantis quæstioni adiuuere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primò contra Simancæ sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in torturâ. *versic. Debet tamen iuramentum nullis litt. I.* remoueri etiam quædam alia impediencia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea ad *versic. ad torturam*, posui conditiones adminiculantes, quarum si aliqua, vel omnes accederent, & priorum requisitorum nihil desit: hoc est, absint impediencia illa, quæ dixi omnia: crediderim omnino securam reddi torturam eius, qui ab vno solo complice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium, *d. versic. ad torturam* nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno complice Nominante, quare quod in *d. versic. sine posui* in plurali à complicitibus id tantum posui primo adminiculo vnus com-

A plicitis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs vtor expressè singulari numero, præterquam *versic. sed quædam circa hanc rem*, vbi scripsi *admittantur infames*: verum ita loquor non collectiue de pluribus simul, sed de singulis diuisiue: nempe quod nullus sit adeo infamis, vt à denunciatio in hoc crimine arceatur: quæ ratio allata ad probandum complicitis denunciationem hic aliquam fidem mereri.

B Nec decuit huc trahere quod postea *litt. N. versic. condiciones autem in principio monui*, adminicula debere esse talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentium: & c. credat nominantem nominentur. Illic enim vox nominantem, & quod præcessit, cum denunciatione complicitis: satis ostendunt, adhuc manere me in casu vnus complicitis: & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisitui ad condemnationem *sectio. 5. versic. 4. & 5.* plura quam ad torturam *sectio. 3.* ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hac de sententia mea, nunc age probemus illam, de ipsa difficultate definitiue procedendo.

E Dico primo non placet, nec satis tuta mihi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis (vt vocant) in quibus reus de se confessus potest de socijs criminis interrogari (inter quæ sine controvertia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. q. 43. nu. 67.) sufficere ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, idque ob grauitatem & immunitatem delicti.

Concl. 1.
c
Vnus complicitis nominatio non sufficit sola ad torturam.

Ista

Illa conclusio est cōtra multos. *Per. Cyn. Angel. in l. fin. Cod. de accusat. Burr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confess. Gandin. in tit. de quest. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. qua indicia praecedere debeant sub numer. 9. Guidon. de Susaria tractat. de indic. sub numer. 42. Ambr. de Bononia tractat. de question. numer. 9. vbi affirmat sic se vidisse praedicari. Anton. Gomez. Hispan. tom. 3. de delictis. titulo de probat. num. 18. Blanc. tractat. de indic. numer. 378. Placam de delict. cap. 13. numer. 28. & federic. Scottum consil. 10. num. 28. & 31. libr. 2. vbi in occultis. Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulæ iuris in eo locum non habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos, l. famosi, D. ad leg. Iul. Maiestat. cap. in fidei. de hereditat. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de socijs interrogari. l. fin. C. de malef. cap. literas de Praesumpt. cap. 1. de confess. cap. nemini, 15. quest. 3. contra regulam in l. repeti D. de question. & l. fin. C. de accusat. & quod crimen sit atrocissimum: licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque & quantum vnusquisque volet rigorem contra hos criminolos intendendum: vel inutilem fore de consortio sociorum interrogationem, licet ex vnus nominatione ad torturam iudex non profiliat: proderit enim ad inquisitionem formandam cōtra nominatum, & vt inquisitio nominato transmittatur, vt personaliter compareat, quæ communis est sententia Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l. 1. C. de summ. Trin. num. 5. Bosius tit. inquisit. num. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin. quest. 21. numer. 2. Menoch. libr. 1. de pra-*

d
 Licet sufficiat ad inquisitionem, citationem, & capturam.

A
 sumpt. q. 88. num. 12. & 13. & præterea vt capi quoque reus possit. *Salyc. in l. absentem. nu. 9. C. de accusat. Boer. deci. 39. num. 4.*

B
 Probatur verò cōclusio auctoritate & ratione, Auctoritate, clarissimarum Academicarum, Bononiensis Patavinae, Friburgensis, & Ingolstadiensis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubiè communius receptum est ab interpretibus; ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudicià tortura inchoandum: & colligitur ex l. 1. in princip. D. de question. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marfil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colum. 2. D. de question. idem in Sing. 117. Hieron. Gregas de crim. l. Maiestat. tit. quomodo & per quos quest. 26. Clarus d. §. fin. quest. 64. num. 9. Mascard. conclus. 1391. num. 4. de Probation. idem conclus. 3385. num. 4. & Farinac. libr. 2. questio. n. 37. num. 74. & num. 86.

C
 Legitimum vero indicium non est, vnica vnus complicit nominatione, qui est infamis: testis enim infamis alius in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu in l. sicuti. C. de questio. Bartol. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de questio. Bald. consil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dicit. quest. 37. num. 58. & quest. 36. num. 68. & 70. Vnde consequitur, à pari ratione reum infamem de seipso confessum, & de alijs interrogatum nō facere fidem ad effectum torturæ, & ita communiter docet plerique. *Gloss. & Salycet. in d. l. fin. C. de accusat. Bart. in l. maritus, D. de q. iur. ita l. qui vltim. D. de pœnit. Bald. d. consil. 259. Ang. & Roma. in l. sicutus D.*

ad syll.

ad Syllamian. Alex. conf. 11. num. 5. libr. 1.
 & conf. 89. numer. 12. libr. 3. conf. 124.
 ad fin. lib. 6. Corn. conf. 95. in fin. libr. 1.
 Socin. conf. 96. col. 4. lib. 3. Decius conf.
 189. numer. 10. vers. Secundo etiam Mar-
 sil. in §. diligenter numer. 60. & in libr. 1.
 §. Diuus. num. 5. De quæst. & conf. 74.
 numer. 8. & 12. conf. 109. numer. 16. &
 130. numer. 42. & in singul. 209. Ruin.
 conf. 146. col. 1. & conf. 147. numer. 3.
 libr. 5. Paris. conf. 151. numer. 9. libr. 4.
 Boer. dec. 319. col. 1. & numer. 3. Gram-
 mat. dec. 28. numer. 12. & dec. 34.
 numer. 37. & bene dec. 56. numer. 1. &
 2. & conf. 21. numer. 6. conf. 66. num. 4.
 egregie Crauet. conf. 78. col. 2. Rolandus
 à valle conf. 16. num. 17. & conf. 73. numer.
 20. libr. 1. Bertaz. al. conf. 4. numer.
 11. & conf. 310. per totum. conf. 332. &
 341. numer. 25. vbi secus concludit, quan-
 do ad vnus nominationem accedunt al-
 lia admimicula. Item Gigas d. tract. tit.
 quomodo & per quos quæst. 7. numer. 5.
 C. verius tit. de heresi. numer. 118. Bosius
 de iudic. num. 11. ver. 66. & 149. & 198.
 Clarus quæst. 21. numer. 9. Ioannes de Ar-
 nano soliloquio. 94. Menoch. de arbit. iu-
 dic. casu 474. numer. 43. item Brun. Ca-
 son. & aij. quos congerunt Mascard.
 concl. 1317. numer. 52. & Farinacius quæst.
 43. numer. 145. & 155. & prius numer.
 27. & 75. Quæ sententia communis
 cum sit iuri & rationi magis confenta-
 nea, meo iudicio, Iudici sequenda est,
 in vtroque foro. si quis tamen illam
 contrariam Cyni & aliorum secutus
 esset, putarem eum Syndicatum non
 subiacere: facit enim tot Doctorum,
 quos secutus est, & citauit supra vers.
 Ista conclusio est contra, vt dici nequeat
 ex capite suo vel temere fecisse aut
 processisse, qui grauium Doctorum,
 & quorundam Iudicum, praxim do-
 ctrinamque amplexus fuit, licet minus
 probabilem vel tutam.

A Concl. 2. Sed quando reus, à pluribus
 complicibus debite interrogatus fuit de-
 nunciatus, etiam absque alijs indicijs vel
 admimiculis, licet iudici procedere ad
 torturam in nostro crimine. Conclusio
 hæc magnam difficultatem habet pro-
 pter aduersantium multitudinem &
 argumenta. Nam contra illam terrent
 magni nominis scriptores: non tantum
 loquentes de criminibus non exce-
 ptis, vt Grammat. conf. 21. post numer. 10.
 Mart. Ant. Nat. a. conf. 398. numer. 10. &
 Mascard. concl. 1317. numer. 18. pro quibus
 facit textus l. fin. C. de accusat. Verum
 etiam in exceptis, vt Marsil. conf. 79.
 n. 13. & conf. 109. numer. 10. in quibus
 si testes sint omnino inhabiles, nume-
 rus non supplet fidem, sic Petr. An. har.
 conf. 246. In causa, Alex. in l. si quis ex
 argentarij: §. co. entur. numer. 1. D. de eden.
 Corn. conf. 333. col. 7. libr. 1. Felin. in c. te-
 stimonium numer. 5. de testib. Crauet. conf.
 99. num. 10. & de antiq. temp. in. 1. p. in §.
 quod libro officialu. num. 19. Vbi habet pro-
 absurdo quod plures testes omnes inh-
 abiles possint simul fieri habiles. quia ne-
 quit vllus dare alteri, quo ipse caret. De-
 nique ne plures inhabiles testes ad
 torturam vel quæstionem iungantur,
 videtur generaliter, quoad omnia cri-
 mina statutum in d. §. idem Cornelio.
 & volunt ibi Bart. & quoad plures no-
 minantes alij vt Roland. conf. 16. num. 18.
 & 23. lib. 1. Bursatus conf. 201. numer. 61.
 Bertaz. al. conf. 28. num. 3. conf. 116. nu. 21.
 & 234. col. 1.

B

C

D

Nec desunt argumenta fortia pro
 hac parte: quibus tamen sufficiens solu-
 tio datur.

E Primo inquit quotiescunq; duæ
 sunt sententiæ contrariæ probabiles,
 res dubia manet: & tum præstat mi-
 tiorem partem sequi, qualis hic est ne-
 gatiua, & præstat nocentem absoluere,
 quam innocentem condemnare. l. ab-

f
 Plurium
 nomina-
 tionem
 sufficere.
 multi ne-
 gant.

His argu-
 mentis que
 soluitur
 singula.
 I

absentem cum simil. D. de poenis. Nec videtur Iudex satis tutus in conscientia, si affirmatiuam sequatur: cum debeat securiorem sequi interpretationem *capit. ad audientiam. & capit. significasti 2. de homic. Gloss. & DD. ibid.* Pro præmissis antecedente multa solent declamatorie à Sagarum patronis prolixè exaggerari. Sed pro horum & similibus intelligentia, quædam mihi quoque hoc loco sunt copiosius dicenda: ut Iudicia hæc promoueantur, & facilius via executionis, & tenebræ veritati offusa dispellantur.

Resp. Fateor in primis rem dubiam esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti, sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tum possit verifimiliter constare, sufficiens indicium habere, se, ut credat reum torqueri debere: quod sufficit, ut postea docebitur. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturam dubium sustulerit, & quandam certitudinem induxerit, Negandum nos hic in dubio versari. Dein nego mitiorem respectu reip. & boni publici esse negatiuam, licet sit mitior respectu nominati, iudex vero debet potius considerare quid reip. sit vtilius. Neque vero semper mitior aut fauorabilior sententia iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsint signa & indicia sufficientia, quæ suadeant sequi interpretationem in partem deteriore, quod etiam in conscientia foro obtinet, ut Theologi docent. *lege 8 Thom. 2. 2. quest. 60. art. 4. & Domi. Solum lib. 3. de iust. quest. 4. art. 5.* Denique quid si dicamus, quod utique verissimum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vtilius est ipsi personæ denunciatæ: ipse enim

A est fore, ut torta delictum confiteatur, & sic anima eius saluetur: Si vero non torqueatur, timendum quod morietur sine confessione, & damnabitur. 2. quia ut plurimum docet experientia in nominandis socijs sagas veritatem dicere, ut attestatur *Binsf. tract. de confess. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10.* Securius autem est præsumere quod

B frequentius accidit 3. quia constat eadem experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: quod signum est dæmonem eas impedire, ne regnum suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciationses esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, ut complices, dæmone inuito, nominent: sane prouidentiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permissum reperias innocentes nominari, quod si nominati, mox eorum innocentia Deo sic deponente palam fit: *Binsfeld. d. loco. post. 7. concl. in solut. argumentorum.* Quarto hoc est longe vtilius reip. ut statim docebo: & licet non foret hoc securius & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

D Quia quotiescumque sunt duæ sententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur sequi probabiliorem. maxime si iudicet alteram magis tum, profuturam reip. Sed in nostro casu ambæ sunt probabiles & affirmatiua merito censetur reip. vtilior: ergo licet iudici eam sequi.

E Maior quoad priorem partem negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium est iudici, & est communis sententia casu istarum. quoad posteriorem partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius

minister est, vtilitatem dirigere. Nam salus reip. suprema lex est, Cicero de Legibus. Minor vero sic ostenditur vera pro priore parte: sententia illa probabilis est, quæ nititur auctoritate grauiū Doctorum, vel probabilib. rationum momentis (vt omnes fatentur) sed vtraque pars his nititur, vt patet tota hac quæstione. probabilis ergo vtraq;. Negatiuam vero videri minus vtilem reipub. quam contrariam, probo: quia reip. hoc vtilissimum celsendum quod ad perniciosissimum crimen extirpandum & fontes detegendos viam sternit, hoc facit affirmans, impedit negans. quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrandi, cum tollet ferme cuncta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perueniat, vt patebit ex respõsione fere sequentium: omnium quæstionum.

Quinto hæc sententia tutior est ipsi iudici, probo quia est magis consentanea veræ clementiæ & misericordiæ, quam altera. probo. quia licet semper, a volentibus reos debitis supplicijs eripere, prætextatur prætextus misericordiæ & clementiæ: hi tamen vt plurimum falluntur & fallunt, dum clementiam vocant priuatæ personæ causam causæ Dei & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnus iniuria defendat, acie gladij, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicendus & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remedijs permisis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corpus sanaturus, putrida & noxia mēbra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino hæc sententia melius magisq; consultit. nam ad Dei honorem

A apprime facit, vt homines fidei desertores, in Deum & cœlites blasphemij, in totum genus humanum & naturam iniurijs, demonum partiarj &c. deprehendantur ac puniantur: quod cõsequitur pars agens, negatiua saltem non consequitur. Denique tutior est iudici, quia licet extremi iudicij cõminationes cõtra sentientium nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnib. iudicibus, merito magis formidandæ illis, qui nimis remissi ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nã si vnus lamæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quid tot infantulorum innocentissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidem cum temporali corporis æternam quoque vitæ animæ eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni parcant, tam multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheæ Ouidianæ, quam ideo acute vocauit *impetate piã*? sunt enim hi falsa pietate vere impij. timent vbi non est timor, & dum sartagine fugiunt in flammam ruunt. De hac re grauissime sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Bauariæ Duci Guilhelmo responderunt: *In his casibus ius habet magistratus, vt post ponat priuatum damnum alicui bono communum reipub. quod ordinarie sequitur ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quem admodum eadem ratione non est curandum si forte contingat aliquando, vt secundum allegata & probata condemnetur, is qui vere est innocens. Nam plus interest reipub. vt secundum allegata & probata, que cum plurimum veritate nituntur, feratur sententia: quam vt nunquam contingat condemnari aliquem innocentem. Quod adeo verum est, vt plerique*

Theologi & Iurista consentiant, & recte, debere iudicem damnare eum, qui secundum iuris ordinatum processum probatur reus, quamvis ipse iudex priuata sua scientia nosset illum esse innocentem, & falso delatum.]

Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato vno atque altero verbulo, tota in nostra quaestione locum obtinet. si, *allegata & probata*: mutemus in *sufficientia iudicia*, quæ certe sunt allegationum seu probationum quædam species. Quicquid autem sit de ratione illa quam adiungunt, hoc est siue illa opinio verior & probabilior sit, quam contraria negatiua, quæ & ipsa à magnis Theologis & Iuristis defenditur, quod ad rem non facit: illud certum est licet illa sententia communis verior non foret, adeo tamen probabilem & receptam esse sententiam, vt iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla conscientia esse debeat. Contra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine tam atroci ac pernicioso reip. cum paria sint vtriusque momenta rationum, possit securo animo illam opinionem eligere, quæ probabilior non est, immo nec æque probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiæ exequendæ retardationem, & tantum non euidentis periculum nocentissimos magos debite pænæ eripiendi.

Arg. Carolina cõstit. seq. quæ hoc iudicium ignorat.

1.

Secundo, conclusioni obijciunt, pro Germania vbi de hac quaestione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio ad Imperatorias constitutiones criminales à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiam, iudicia exercere: non tantum in modo pænarum, sed etiam in iudicij ordine & processu: quare nec licet illis alia iudicia admit-

A
tere, quam quæ in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. arg. l. *semper in stipulat. D. de reg. iur. Hypolyt. de Marsil. consil. 24. numer. 21. & seq. Meno. huius Praeses Madiol. libr. 2. de arbitr. cent. 5. casu. 474. numer. 42.*
B
Carolina vero constitutio inter cetera iudicia maleficij non ponit duorum vel plurium denunciationem, vide *ilam. art. 44.* Non est ergo in Germania curandum hoc iudicium alijs destitutum. *Resp.*

In hoc argumento hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam cõstitutionem, in ijs quæ illa cauet; cetera falsa. primo, non licere iudicialia iudicia sequi, quæ illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia iudicia commemorare, quæ sunt fere infinita: sed quædam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quæ iudici liceat sequi: quis nescit illud. *Vlpiani, leges non posse ita scribi, vt omnes casus quæ quædoque inciderint comprehendant: & ideo illum qui Iurisdictioni præest interpretatione ad similia procedere, & ius dicere debere. l. neque ad seqq. D. de legib.* Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune est, hæc Carolina ex alijs iuris. scripti & consuetudinarij decretis interpretatione admittit: cum non appareat Carolum voluisse per eam communia vel particularia regionum iura tollere: contrarij potius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis. illarum Constitutionum, se iudicem quæ remittit ad ius commune & consilium Iurecõsultorum: licet ergo in non expressis Iudici hæc sequi, max. me si confirmetur recepta in locis illis praxi & decisio-

nibus

nibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa cōsultum, rerum iudicatarum auctoritati de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eadem illæ duæ Bauaricæ Academiæ Facultates §. 1. scripti præfati asseruerunt: *Magistratum & iudicis seculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam ut verisimile facinora sagarum vicinarum esse similia: sic etiam similiter ferè procedendum.* Sic illi optimè. Nec alia puto bonorum & peritorum iudicum mens vnquam fuit: quàm cæterorum acta iudicialia, res alibi & in eodem quoque confistorio iudicatas, maximi facere, & (quando de errore non liquet) exacte sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis, in Francia Lucij & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Rotæ Romanæ, &c. Non facillè Iudici prædecessorum vestigia deferenda, vel transferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sanè si legibus exempla repugnent, quod non est in præfenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta & non excepta crimina; ideo iudici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihili, & merè negatiuum. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam

Tertio probant suam negatiuam sententiam, In criminalibus, vt reus condemnatur, debent probationes esse luce meridiana clariores. *l. sciant cuncti. Cod. de probation. & c. sciant. 2. q. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis col. 2. vol. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. lul. Marc. ergo & indicia, vt reus*

A torqueri possit, quod tenent. *Marsil. cons. 101. n. 13. & Roland. cons. 16. nu. 29. & 30. lib. 1. Quis autem dicere auit duorum vel plurium complicitum nominationem esse indicium clarius luce meridiana? Resp.*

B Non valere consequentiam, sicut nec à capturà rectè procedas ad illationem de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiore, ad torquendum vigentiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti ad condemnandum, vt docent erudite *Iul. Clarus d. §. fin. q. 20. & Menoch. lib. 1. præsumpt. quæst. 88 & 89. Farinac. d. q. 37. sub num. 5. maxime in his atrocioribus, in quibus honor, substantia & vita hominis periclitatur. gloss. & Abb. in c. litteras. de præsumpt. Gigas de les. Mai. st. titul. quomodo & per quos q. 29. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. nu. 1. clariores ergo probationes requireret Iudex ad condemnandum: clara sufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudice pendet arbitrio: sic etiam discernere, quæ indicia sint sufficientia ad torturam, & quæ non, & quæ probationes & præsumptiones validæ. legendu hac de re iudem *Meno. huius de arbitr. casu. 90. nu. 9. & 270. num. 3.**

D Quartus aris: negatiuæ sententiæ est, In cæteris criminibus lociorum nominationes non gignunt indicium ad torturam, *Ioseph. Mascard. vol. 3. de probat. concl. 1311. Meno. huius l. 2. de arbitr. censur. 5. cas. 474. Ergo nec in exceptis.* Eadem enim est ratio in vtrisque, cum excepta tantum vocentur respectu pænæ grauioris, quam iudex in his atrocibus potest imponere: non vero respectu processus & ordinis iudiciarij, quem nec in his licet iudici alterare seu transgredi, sic docent *Hippol. de Marsil. in*

Resp.
Nō valet arg. à condemnatione ad torturam.

4.
In exceptis criminibus nō est nominatio locij sufficientis argumenti ad torturam.
L.

praxi crim. §. diligenter. num. 96. & consil. 52. num. 16. & cons. 24. col. antepen. versic. restat respondere. Grammat. vol. 34. col. fin. Bossius tractat. de indic. ante torturam sub num. 78. Roland. cons. 12. num. 72. lib. 3. Et licet concederetur, in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, ut loquuntur Decian. consil. 18. num. 42. & Menoch. d. cons. 100. num. 66. & quo ad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum sine iudicij torqueri posse. l. 1. l. maritus. D. de question. Alb. in rubric. ad l. Iul. maiestat. num. 3. vers. & tamen in isto casu. Follerius in practic. crimin. vers. quod suffocauit num. 58. Lud. Carver. in 2. tractat. de indic. & tortura, §. circa quartum. num. 78. Gabriel. Zaraina in addit. ad Mattebellani sing. 55. vers. & hæc regula ampliatur.

Resp.

Multi hoc argumentum inuoluit, quorum contrariam verius puto. In primis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta. ipsum enim nomen satis indicat peculiarem iudicis circa hæc potestatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta & communes iuris regulas, & sequi æquitatem ac conscientiam suam, prout rem postulare iudicat, iuxta doctrinam Baldi in l. quid ergo. §. pœna grauior D. de his qui not. infam. communis receptam etiam ab ipso Marfilio in l. 1. num. 23. D. de question. Docent hoc Decian. d. num. 42. Menoch. de arbit. quest. 84. num. vlt. & d. consil. 100. num. 51 Binsfeld. post praludia. concl. 6. vers. regulare & iuridicum. quod expeditissimum est, quoad iudices supremos, qui instituta,

A vt inferiores quidam, non iurant. Sic ex Iafone & alijs Baiardus additio. ad Clarum. §. 1. num. 14. Nec procedit hoc solummodo in Casibus iure communi quoad hæc crimina expressis, sed semper & quoad omnia iuris positui decreta. Nam altoqui non forent crimina à iuris positui regulis absolute excepta, ut sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepta, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil absurdius. Hoc voluit. quod dico, Farinac. quest. 18. num. 60. Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cum ampliationib. limitat, ut locum non habeat in criminibus exceptis.

B
C
D
E Et quoad nostram questionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academia Friburgen. Brisgoiæ anno 1601. reddidit his verbis: quia quod socij criminis aduersus socium sufficiens inducitur ad torturam non præstent, id operatur infamia, quæ iure postituo testem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit Binsfeld. d. cons. 6. duob. 2. illat. 6. Atqui crimina excepta ad leges iuris positui non exiguntur, sed ab ijs sunt exempta, concessumque iudici, ut ex probationibus iure naturali sufficientibus procedat: atqui iure naturali socius criminis à testimonio non repellitur. Hinc vnus socij testimonium aduersus socium in criminibus exceptis, in quibus socius de socijs interrogari potest, iudicium ad torturam præstare potest, iuxta Abbati, & Ioann. de Imola col. 2. in c. 1. de confess. & Anton. Comes. 10. 3. cap. 11. num. 18.] Bona certe ratio diuertitatis, & quæ ostendit naturam & libertatem

tatem

tatem criminalis iudicij in exceptis, nõ esse restringendam ad poenæ excessum: in quo Mars & sequaces, valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiariter etiam quoad procedendi ordinem, quorum pleraque sequentibus quæstionibus ostendentur, nunc suffecerit 10. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. *gloss. & DD. in l. fin. C. de accus. 20.* quod hic testes singulares plures socium denunciantes probant. *Anchor. conf. 277. vers. non obstat secundum. Ioan. Crott. tractat. de testibus & Giga postea citandi* idque quo ad torturam, vt tenent *Boswitt. de indicij num. 159. & Clarus d. q. 21. nu. 9* vnde & illud inferitur, non esse veram limitationem quorundam sententiarum hæc, licet in inquisitione & similibus vera sint, in tortura tamen ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magia) etiam torturæ quantitatem & qualitatem à iudicis arbitrio dependere. *l. 1. l. quæstionu modum. de quæst. post Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbit. cas. 271. nu. 2.* item an & quando iteranda quæstio *Bald. in l. 2. C. quod mer. causa. Marfil. in d. l. quæstionu modum Menoch. cas. 272. num. 4.* tertio arbitrari quæ indicia sint idonea ad torturam, *post alios Menoch. ibidem cas. 270. num. 3.* denique vt procedat in hoc crimine, quo sibi modo procedendum putat. *Sic ibi Menoch. casu 474. num. 34. referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. aliosque.* Atque ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

5.
si vno in-
habili ad
plures quia
quod est in-
habile non
probat aliud

Quinta ratio aduersariorum est, vnus testis inhabilis & insufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neque plures. proba est consequentia. quia inhabili-

A tas & insufficientia testium eorum multitudine nec tollitur, nec suppletur. Duo enim vel plura, quæ in sua specie sunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, sicut nota nullitatis in numeris arithmeticeis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquam per se efficiunt vllum ens numerabile. *Est ratio Mascardi d. vol. 3. concl. 1311. n. 18.*

B Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamensui communitatem idiotarum: quibus lumen rationis humane dicitur plus credendum rumori & assertioni, multorum, quam vnus. Et, si non plus virium haberent duo quam vnus, certe etiam vnus dicto stare deberemus, cum tamen Saluator noster restrinxerit hanc credendi in iudicijs necessitatem ad ora duorum vel trium testium, *Matth. 18. v. 16. Ioan. 18. v. 17.* etiam in mortis supplicio ingerendo, propter crimina, *Deut. 17. v. 6.* Si dicas illic agi de testimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium testimonia possunt sufficere ad condemnationem, vbi vnus habilis testimonium non sufficeret: sic etiam ad suspensionem ac verisimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quam vna vnus inhabilis.

D Deinde duplex potest considerari inhabilitas. vna quæ prorsus inhabilem facit, altera quæ tantum inhabiles secundum quid: seu, quod ferè recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris positivi. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: vt est cernere in infantibus & amentibus, quoad testimoniū ferendum isti similes sunt notæ Arithmetice indicij nullitatis, quam *cifram* vel, *zero* vocant:

facere habile. &c.
m.

Resp.

3.
2.

similes

similes sunt candelis non accensis : inferas in aulam obscuram centum, non plus quam nulla, vel vna conlucebunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam & imbecillam, ij quod soli nequeunt, alijs similibus adiuncti interdum non nequeunt : similes vnitati Arithmeticae, quae sola non efficit numerum; sed si tres vnitates iungas, efficiunt ternarium. similes sunt selibribus candelis accensis earum, quod vna non potest implere spacium luce sua, poterunt plures implere. similes sunt guttis aquae. quod vna nequit, plures excavant. De prioris ergo generis; seu de omnino, & ex natura defectu in habilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarij. *Alex. Marsil. Felin. Mascard. & alij.* Nam tales sunt furiosi & infantes, quo ad testimonij dictionem. Sed de generis posterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris positivi impedimentum inhabiles sunt, & ideo secundum quid tantum: Nam iure naturali vel criminolissimis, qui nihil vnquam credendum asserat, mihi sit incredibilis. si nihil illis credendum, cur etiam positivo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam vt denuncient quaestionum cruciatio adigantur? Inanis crudelitas foret, & casta detestandaque sanctia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur. hoc non in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonij praeponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immo quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid, agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam praesumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrant animu

A & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis & praesumptionibus, collectiue simul oriatur vnum iudicium seu probatio, quae iudici possit videri sufficiens ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quaestionem nondum excusis, sed mensis Decembris inito anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. in d. §. idem Cornelio, & de mente Natta conf. 298. nu. 10. & sic resoluisse multas. *Corn. in l. 7. C. de testam. num. 35. & conf. 42. col. fin. lib. 7. conf. 172. n. 20. lib. 2. Crauet. conf. 9. n. 12. & 99 nu. 10. & ipsius Roland. à Valle conf. 98. n. 34. cum alijs citatis à Prosp. vo Farin. q. 43. n. 41. & sicut q. 62. num. 317. & 341.*

B Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod *lib. 5. Magicar. disquisit. s. 5. §. quarto* quantumuis tenuerim contra multorum praxim, quantumuis multiplicentur depositiones infamium & complicum, nunquam iudici procedendum ex his solis ad condemnationem: vbi vtor argumento isto Mascardi, & multa produco, quae cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, v.g. multa venialia, vnum mortale, multa aegra, vnum sanum, multa non alba, vnu album, multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatae ad vnum finem naturae suae, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. quo igitur pacto nunc assero duas nominationes inuicem firmare, si non subordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturam. Singulae in ordine ad condemnationem sunt

plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendæ subordinari. Singulæ vero nostræ nominationes infamium non sunt prorsus ineptæ. ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmæ & secundum quid ineptæ, vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimilitudini & opinioni, quam singulæ possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminiculari. Et ista ratio confirmatur exemplis à me positis, in quibus inest priuatio rei ad quam producendam deberent concurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in agro priuatio sanitatis: at veniale peccatum specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neque ista secum pugnant.

Sexto argumentatur propositio quæ asserit plurium complicum nominationem per se indicium sufficiens torture præbere, in hac fusa & ampla extensione, plane noua est, nec vsquam recepta opinio vero aut etiam lex non recepta neminem obligat. Menoch. libro 2. præsumpt. 2. Nouitas etiam merito est suspecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, varijs eam circumscribunt limitibus, quos habes apud Binsfeld. d. concl. 6. Sed breuiter Respond. non esse nouam, sed plures eam tenere, quos mox citabo: esse quoque in praxi fere vbi que receptam iuxta Binsfeld. supra & Fruburgens. in suo cons. citato. Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant ge-

neralitati assertionis: sunt enim conditiones, quarum pleraque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula proprie dicta seu indicia alia, quæ nos exclusimus, cum nonnullis circumstantijs de quibus postea.

Igitur sic vi via facta per hostes, & quæ solent obijci, soluta manent. Restat vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus, quæ.

Probatur. 1. auctoritate tenentium etiam vnius socij dictum sufficere ad torturam, vt Ang. in pract. sua crimin. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suz. ar. tractat. de indic. num. 71. Blanci & aliorum, quos reueli supra conclus. 1. in princ. quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione tauerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui censuerunt plurium nominationes sufficere ad condemnationem, vt Ant. Gomez. tom. 3. var. resol. rub. de probat. delict. rub. numer. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud. Peguer. Decis. crimin. 5. numer. 18. quorum opinio licet communius reijciatur. testibus Bosio de indic. numer. 165. iuncta numer. 77. Marsil. d. §. diligenter numer. 60. Nicola. Boer. decis. Burdigal. 319. numer. 4. Blanco de midi. numer. 384. Farinac. questio. 43. numer. 39. & 40. & questio 62. numer. 73. tamen patet illos pro nostra conclus. stare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina feribentium Borry decis. 319. numer. 17. vbi refert sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalensi ob nominationem duorum & trium reorum: & Curia Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius libr. 22. tit. 13. art. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quest. 21 numer. 9. & num. 11. vbi memorat Thom. Grammat.

Probatur
concl. 2.

Ab Au-
tore.

Et praxi.

super capitulis regni attestantem. Sic
seruari in regno Neapolitano: idem sen-
serunt Gigas d. tit. quomodo & per quos, q.
8. Aymon conf. 178. num. 3. Roland. à Valle
conf. 16. num. 20. lib. 1. Bonacof. commun.
opin. p. 1. vers. indicium faciunt Farinac. q.
43. num. 37. Bertazz. conf. 225. n. 20. Lan-
franc. in praxi num. 72. cap. 8. Binsfeld. d.
conclus. 6. Eriburgen'ses & Patauni &
Ingolstadtien'ses DD. supra fauet ergo
praxis & autoritas Iuriconsulto-
rum.

Confirmant plurimæ fortes & ap-
positæ rationes vt argumentatur. Fri-
burgici, si ad socij nominationem ac-
cedat præsumptio seu coniectura, tunc
denominatus potest torqueri, secun-
dum omnes DD. atque secundi socij
inculpato est nouum signum seu in-
dicium gignens nouam coniecturam
seu præsumptionem. ergo tum reus
poterit torqueri. Si respondeas esse
quidem nouum, sed à priore non di-
uersum, nec diuersam vim probandi
obtinere. Probatur habere diuersam
& aliud gignere adminiculum quam
generit nominatio prior. Nam prior
erat insufficiens, posterior vero ei ad-
dita est sufficiens. quia probatio com-
posita ex duabus speciebus imperfe-
ctis, quæ tamen eiusdem sunt generis,
formæ, & substantiæ hoc est ex duo-
bus indiuiduis eiusdem speciei infimæ
in ordine ad suum effectum plena
est & sufficiens. docet Menoch. libro
primo. de præf. quest. 39. numer. 3. &
seq. per l. 5. C. qui in tutel. & hoc pro-
batur inductione similibum partim
phyfic. partim iuridicorum, Physica
sunt: quæ de vna & pluribus candelis
de vna & pluribus guttis lapidem
cauantibus superius allata: item de
pluribus gradibus frigoris vel calo-
ris cum intendentibus, & ad calidum
vel frigidum vt octo perducentibus:

A de duobus pueris trabem ferentibus,
de pluribus Actibus habitum gignen-
tibus, quæ cuncta vni soli denegata,
possent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probatio-
nibus, quæ ad vnius facti probationem
tendunt, quæ non prolunt singula,
multa iuuant, Barr. & cum secuti alij
in d. l. 1. §. idem Cornelio. plures testes
singulares deponentes de subordina-
tis ad tortuam sufficiunt, vt docebitur
postea, q. 8. ad eandem sufficiunt plura
indicia etiam remota. Barr. & com-
muniter in l. fin. D. de questio. Angelus
Aretin. in verb. quod fama publica num. 6.
& ibi in addit. August. num. 52. A Eggon.
Boss. d. tit. de indi. numer. 71. Blancus de-
inde num. 150. & sequitur docens com-
munem Farinac. d. quest. 37. num. 11. & 43.

Item, si cum dicto socij contra nomi-
natum adforet aliquod indicium seu
adminiculum, veluti vnus testis de au-
ditu, vnus de visu non integèr, inimi-
citia nominati, fama, fuga, extempora-
nea conuersatio, secreta colloquio,
aut similia: nominatio illa sufficeret
ad nominati torturam, quamuis hæc
sit remota satis à facto: docet ex pluri-
mis. Propter Far. qu. 43. à nu. er. 163. vs-
que ad 177. cur non igitur multo magis
si ad nominationem ab vno reo
factam, accedat nominatio eiusdem
facta ab alio vel ab alijs, cum illi non
adferant adminiculum remotum,
sed de ipso facto, & super ipso facto?

C Nonne cum Iudex teneatur singu-
los interrogare, singulis tenetur aliquid
credere? si singulis aliquid, cur
non plus pluribus quam vni? cur cre-
dat aliquid primo magis quam se-
cundo vel tertio? Si dicas non operari
secundum, quia est in eodem genere
probationis, cum primo, nempe in ge-
nere denunciationis: Cassa hæc euatio
est, & falsa: si vera foret nec testis

D

E

Et ratio
no mulci-
plici.
1
P

omni exceptione maior, posset efficere certitudinem ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimoniij. Hinc formatur alia ratio valida.

2 Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inuolidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: si tamen alius illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem: & sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt ad effectum, vt reus ad pœnam ordinariam possit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denunciations, non facient iudicium sufficiens ad torquendum: cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sane sicut isti singuli sunt inhabiles in ordine ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorum sit regula testiũ fidem num. augeri & num. suppleri, quod in fide deficit? *ex tex. lib. 3. §. argumenta D. de testib. cum gloss. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butig. & Florian. & Lob. carmen §. fin. D. eod. Alex. conf. 47. col. 1. & conf. 78. libr. 2. & conf. 149. col. 2. lib. 5. Decius conf. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.*

3 Faut nostræ sententiæ præterea ipsa experientia maximi facienda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciations vix vnquam vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquam in hoc arcanissimo scelere veritatem alia via posse deprehendi, cum vix probatio sceleris per alios quã per inhabiles & cõplices

A facinoris possit haberi: Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam & processum fieri irritum & inanem: vel permittendum iudici vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrij est decernere, an criminis probatio per alios, quam per complices haberi possit, vel non possit, *iuxta Dd. Plotum in l. si quando §. 2. numer. 8. C. vnde vi. Mascard. de probation. concl. 1403. num. 4. vol. 3. quos sequitur Baiard. ad Clarum quæst. 24. nu. 115. & rectè iudicem id arbitraturum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine communiter solet accidere, plutquam probabile est. ex sententia Alex. conf. 112. vol. 2. & conf. 152. num. 15. lib. 5. Zazij conf. 2. num. 60. vol. 2. Grammat. decis. 34. num. 7. quam licet*

B impugnet Riminal: Iun. conf. 360. n. 88. vol. 4. tamen eam multarum praxis regionum merito amplectitur, ne contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. *Sic Baiard. sup. n. 114.*

Vltimo probatur, quia id ipsum obtinet in crimine hæresis (à quo ad Magiam est bonum argumentum, quia striges semper inuolutæ sunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina quoad inquisitionem exæquasse) inuenio inquam de hæresi idem tradidisse Pennam ad. 3. p. Directorij Inquisit. Appendice ad quæstion. 61. sit.

Vltima conclusio. *Moderanda hæc opinio nostra, eam procedere si ex verisimilibus coniecturis & num. testium, vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.*

Hæc limitatio est Collegij Patavini illam defumentium ex d. c. in fidei & c.

4.
I.4.
Limitationes.

s accusatus §. licet de heret. in 6. & fran. Aretino in c. cum P. Manconella. est de accus. col. 5. num. 21. & 22. Marfil. conf. 24. n. 13. Roland. conf. 73. num. 25. lib. 1. Sprenger. in mall. q. 4. & alijs. Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitæ à Binsfeld. l. 3. de concl. 6.

Friburgensium limitationes sunt, si in denunciatione constanter perseuerent. 2. si poenitentes ad iudicium accedant. 3. si cum contritione moriantur. 4. si nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1. & 4. certe 2. & 3. non æque, & postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitia denunciantium cōtra denunciatos debeant plenè probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem aut etiam præsumptio ad elidendum iudicium denuncia-

a D hanc quæstionem variatâ responsis. Omnes concedunt odium & inimicitia valere ad elidendam denunciationis fidem c. repellantur. c. meminimus, de accus. l. 3. in princ. D. de testib. l. liberi. C. de inoff. test. etiam in exceptis criminibus. c. per tuas. de Simon. c. cum P. vbi Abbas. d. accusat. Bart. in l. in quæstionib. D. ad leg. 1. l. Maesta.

b Concedunt etiam, sicut actor suam intentionem, debet plenè probare, sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandam. l. 1. D. de except. & ibi Castrens. l. in exceptionibus D. de probat. & ibi gloss. l. quoties & l. cum de indebito. §. autem

A pro parte ib. l. matrem. C. de probation. Areti. in rub. in st. de exception. numer. 24. Fulcius Pacianus de prob. vol. 1. arg. 66. & seq. Decius in c. in præsentia numer. 50. de probat. & conf. 534. num. 9. Crauet. conf. 201. num. 29. & ex commun. D. id probans Ios. Nafchand. vol. 2. de prob. conl. 685. nu. 1. & 2.

B Omnes etiam fatentur probationum varias esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1. euidentia facti. 2. confessio. 3. instrumentum. 4. testes. 5. iusiurandum. 6. præsumptio. 7. quæst. octaua, fama. Sic post Aristotelem, & Ciceronem, Menoch. de præsumpt. libro primo, quæstione prima, cum seq. Maschard. libro primo, de probat. quæstione quarta. Sicut Dialectici duplicem agnoscunt probationem, vnâ apodicticam, qua res per suam causam necessariam, vel causâ per suum necessarium effectum cognoscitur, quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilibus seu verisimilibus aliquid confirmatur.

C illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt, secundum probabilitatem maiorem minoremve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis, & inter ipsas, & ferme in singulis varijs sunt gradus firmitudinis & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmitior. Menoch. libro primo, quæst. 29. & 30. de præsumpt. & q. 44. n. 8. & 9. vna est vrgentissima: qualis est quæ vocatur iuris & de iure, quæ resp. illi apodicticæ, vt patet ex allatis exemplis de Menoch. d. lib. 1. quæst. 3. alia non conuincit, sed valde verisimilis est, vt præsumptio iuris, alia leuis, qualis est præsumptio hominis.

D E